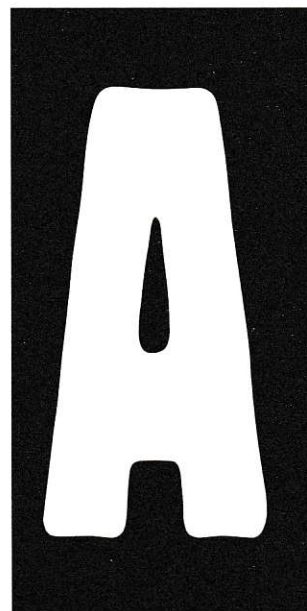

PASSAT, PRESENT I FUTUR DELS CENTRES D'ESTUDIS. RESUM DE LA TAULA RODONA DEL CURS FONTS DOCUMENTALS PER A L'ESTUDI DE LA HISTÒRIA LOCAL CONTEMPORÀNI

El dia 18 de novembre de 2000 va tenir lloc a l'Arxiu Històric de Tarragona la darrera activitat del curs Fonts Documentals per a l'Estudi de la Història Local Contemporània organitzada per l'esmentat arxiu conjuntament amb el Departament de Geografia i Història de la Universitat Rovira i Virgili i la col·laboració del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona. Es tractava d'una taula rodona titulada «Passat, present i futur dels centres d'estudis a la comarca del Tarragonès» que comptava amb la participació de David Melero, de l'Agrupació Cultural de Vila-seca; Salvador Rovira, del Centre d'Estudis d'Altafulla; Jordi Piqué, del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona; i Francesc Roig, del Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví. Felip Font de Rubinat, coordinador dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat, exercí de moderador. L'objectiu de la taula rodona era el de posar en comú les experiències dels diferents centres d'estudis: el seus orígens, funcionament i activitat; la seva incidència en el foment de les investigacions referides a la història local i, el més important, definir el seu encaix cara el futur en una societat que canvia molt constantment.

Els orígens

Els representants dels centres van començar la seva intervenció presentant a grans trets els orígens de les seves entitats. La més antiga és l'Agrupació Cultural de Vila-seca fundada el 1974, precisament quan s'intentava acabar amb la divisió que hi podia haver en el municipi entre una sèrie d'altres entitats que tenien el poble dividit i en què només hi participaven uns quants. Aquestes altres entitats deixaren pas a l'Agrupació. El Centre d'Estudis d'Altafulla, per la seva banda, va néixer l'any 1976 quan una colla de persones

va constituir-se en delegació al poble de la Real Societat Arqueològica Tarraconense fins que decideixen independitzar-se'n. Els objectius inicials se centren en el desenvolupament de la vida cultural d'Altafulla i de la zona del Baix Gaià –un aiguabarreig entre el Penedès i el Camp–, molt especialment en tot allò que afecta la delicada qüestió de l'urbanisme: «penso que és un mèrit del Centre la preservació durant el boom turístic de la tipologia de les cases, la part medieval o els ravals del poble» –remarca Salvador Rovira, el seu president.

D'època una mica posterior és el Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví que comença l'any 1985 amb la missió de reflotar la personalitat del personatge, un periodista i escriptor, nét de Ponç d'Icart, però, per extensió, «continuar mantenint l'esperit reflotador d'una entitat i un territori que sense ser pretensiosos no hem equiparat mai al Titànic però que actualitzant la metàfora podríem dir que és com el Kurtz.» La realitat del Centre està molt lligada a la realitat democràtica de recuperació històrica de La Canonja com a poble, que arrenca com a tal al segle XIX però que el 1964 va ser fusionat a Tarragona. A partir del 1977 el moviment veïnal, a través d'una plataforma de veïns, comença una activitat reivindicativa i recuperadora que comença a reeixir cap el 1980 i eclosiona el 1985 en el Centre d'Estudis.

Finalment, el Cercle d'Estudis Històrics i Socials del Camp de Tarragona «Guillem Oliver» neix el 1988 arran de la constatació del fet que a Tarragona ciutat no hi havia cap entitat o centre d'estudis excepte la Real Societat Arqueològica la qual tenia, no obstant això, una funció sectorial dedicada al tema del patrimoni arqueològic i la història antiga. L'absència d'aquesta entitat porta unes quantes persones a crear un punt de trobada per als joves llicenciats que van

sortint de la facultat de lletres de la universitat, alguns dels quals, a més a més, mai no arriben a professionalitzar-se en l'àmbit dels seus estudis. Els representants de les entitats coincideixen, en general, a remarcar la dificultat que tenen per funcionar durant els primers anys. El principal problema és el de trobar una seu per a l'entitat on poder-se reunir, guardar la documentació i ubicar la creixent biblioteca. Els recursos econòmics amb què compten – modestos, en general – no permeten l'adquisició o lloguer d'habitatges o edificis. Aquests problemes tendeixen a solucionar-se amb el temps a través d'uns acords més o menys estables amb organismes públics que els cedeixen algun espai en règim d'usdefruit i, a canvi, les entitats dipositen el seu fons bibliogràfic en alguna biblioteca pública o bé en faciliten l'accés a qualsevol ciutadà.

Les activitats

Les activitats que desenvolupen els centres d'estudis majoritàriament es refereixen a la publicació de llibres i revistes. A Vila-seca publiquen les obres guanyadores del concurs literari i, més recentment, de la beca d'investigació Dr. Gibert; a Altafulla, una miscel·lània anual –*Estudis Altafullencs*–; a Tarragona, un llibre anual i una revista quadrimestral –*Kesse*–; i a la Canonja, un llibre anual. Aquests llibres són bàsicament la contrapartida que es dona als socis pel pagament de la quota –en el cas que no n'hi hagi l'equivalent és el preu del llibre–. La temàtica principal tractada és la històrica però les portes són obertes a qualsevol altra disciplina.

Gràcies a la publicació de llibres i a través del sistema d'intercanvi amb altres entitats culturals d'arreu dels Països Catalans s'ha anat aconseguint en tots els casos la formació de notables biblioteques amb milers de volums especialitzats en història local.

Finalment, els centres han dedicat també una atenció preferent a l'organització de conferències o cursos o a altres activitats de dinamització social i cultural en un sentit més ampli, com per exemple, en el cas del Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví que ha recuperat documentació històrica sobre el poble –malauradament perduda en bona mesura– com és el cas de la reeixida recuperació del fons documental dels comtes de Masricart que es trobava al Masnou (Maresme).

Els dèficits

De fet, hi ha coincidència a remarcar que el pes de l'entitat, la militància, l'acaben portant unes poques persones que realitzen fei-

nes normalment no remunerades i, de vegades, fins i tot, poc valorades socialment. D'aquesta manera tendeix a produir-se un cert esgotament en la dedicació d'aquestes persones. Francesc Roig evidencia el risc quan lamenta «l'inconvenient de tenir un llast considerable de gent que ha caigut, s'ha desvinculat, s'ha desanimat». El cansament dels membres de les juntes directives comporta conseqüentment el problema del relleu generacional. Salvador Rovira comenta al respecte: «És un mèrit de la Junta haver aguantat durant 25 anys. No sé el que durarà perquè em pensava que els fundadors n'aguantaríem 5 o 10 però en portem ja 25. El problema és que no hi ha relleu generacional. Les noves generacions no s'apunten al carro de fer feina. Una generació va fer el que en un moment creia que havia de fer. Deixarà una obra feta però les noves generacions no volen agafar el testimoni. Nosaltres tranquils. Alguna altra generació ja l'agafarà.»

Una de les solucions apuntades sembla incidir en la necessitat d'una remuneració de la dedicació a l'entitat, almenys –comenta Jordi Piqué– pel que respecta a les feines més pesades. Aquesta solució, però, no sembla de fàcil aplicació ja que està directament condicionada als recursos econòmics que normalment són insuficients. Les fonts de finançament provenen, en primer lloc, de les quotes dels socis o de la venda de les publicacions i, en segon lloc, dels ajuts o subvencions de les institucions públiques. És lamentable en aquest punt la desafortunadíssima desaparició de l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tot i així, els representants de la taula rodona mostren algunes reticències al perill que una excessiva dependència econòmica de les administracions pugui privar-los de la suficient independència. Salvador Rovira recorda aquestes reticències en els orígens del Centre d'Estudis d'Altafulla: «Els inicis són una mica difícils perquè la classe política veu que està sortint un contrapoder que no es casa ni amb els uns ni amb els altres i que només va per feina. Se'n malfien i això vol dir que de l'Ajuntament ni un ral. Fins i tot les reunions les fem a cases particulars.»

En alguna de les intervencions també s'apunta la conveniència que les empreses industrials o del sector turístic reinverteixin els seus beneficis col·laborant en el finançament de les publicacions o, en general, de les activitats portades a terme pels centres d'estudis. És aquesta, però, una via de finançament que s'apunta com una possibilitat cara al futur perquè de moment els ingressos fonamentals provenen encara de l'Estat.

Un altre dels problemes que, de manera reiterada, plana sobre la taula rodona és l'es-

cassa sensibilitat que la Universitat –concretament la Rovira i Virigili– ha mostrat vers l'existència dels centres d'estudis. Es lamenta l'escàs coneixement i interès que els alumnes i professors li han dedicat. Salvador Rovira, president del Centre d'Estudis d'Altafulla i professor universitari, explica com entre els professors no té massa prestigi difondre les seves investigacions a través de les publicacions dels centres d'estudis ni consideren que fer-ho els ajudi cara la seva promoció laboral. D'altra banda, tal i com comenta Francesc Roig, el distanciament de la universitat respecte de la realitat territorial seria un dels factors que haurien marcat una certa devaluació científica de les publicacions dels centres d'estudis. Tot i així, algun dels seus representants volen veure-hi encara un punt d'optimisme. David Melero enumera professors universitaris que han impartit conferències a Vila-seca i el mateix Francesc Roig explica alguns estudis sobre aspectes lligats a la geologia o la prehistòria que han fet a la Canonja.

Finalment, en el capítol de queixes, Francesc Roig comenta el fet que, malauradament, un antic projecte que pretenia crear una coordinadora de centres d'estudis no ha estat capaç de reeixir. Això no obstant, es recorda que en altres moments sí que ha funcionat la col·laboració entre tots ells, com per exemple, en l'anomenada «Roda d'Art», una exposició itinerant d'obres d'artistes del Camp a través de les diferents seus de les entitats.

El futur

Mirant al futur, els representants dels diferents centres d'estudis aposten per les tendències que al seu parer s'han d'impulsar. David Melero refereix una sèrie de convocatòries de l'Agrupació Cultural de Vila-seca que, en bona mesura, se centren en el foment de la cultura entre els joves; d'una banda, a través d'uns premis adreçats als alumnes de primària i secundària dotats amb diners que es bescanvien per llibres i, de l'altra, als universitaris amb la convocatòria de la beca d'investigació Dr. Gibert i la posterior publicació de la proposta guanyadora. Francesc Roig remarca constantment la importància que una entitat com el Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví ha tingut en el procés de recuperació de la identitat perduda durant anys pel poble de la Canonja; per això, destaca la necessitat de diversificar al màxim les activitats; per exemple, organitzant activitats ludicofestives, com és el cas de la publicació d'un calendari didàctic sobre el poble que pretén «fer impacte per bombardejar la identitat allí on calgui i sempre que calgui».

Jordi Piqué, del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver, és potser el més optimista dels presents i comenta que darrerament s'està assumint el fet que els centres d'estudis organitzen cada vegada més activitats que, en certa manera, eren anteriorment competència de les regidories de cultura dels ajuntaments i que aquesta podria ser una de les tendències possibles de cara al futur. A més a més, insisteix també, una vegada més, en el component lúdic que ha de caracteritzar la vida de les entitats, especialment per a les persones que hi tenen responsabilitats de gestió. De fet, aquest component lúdic sembla que és també, implícitament, un dels elements claus de l'exposició final de Salvador Rovira, del Centre d'Estudis d'Altafulla: «els centres d'estudis són el producte d'una època determinada. La societat en els anys setanta necessitava centres d'estudis; ara, la societat en l'any 2000 necessita que es facin unes activitats culturals però, aquestes activitats les han de fer una colla d'amics sacrificats? No crec que vagi cap aquí. [...] Us diria més, si les institucions funcionessin com haurien de funcionar, aquelles que els hi pertoquen (ajuntaments, Generalitat, consells comarcals, –per què no?– la universitat), els centres d'estudis no existirien o serien unes restes de sèrie. Si els centres d'estudis existeixen és bàsicament perquè encara estan fent aquella tasca substitutòria i, pràcticament, són els que mantenen tot el país culturalment, a nivell de tota Catalunya –no em refereixo a les nostres comarques–, perquè aquells que ho haurien de fer no ho fan prou.» Afegeix a continuació que a l'època de la globalització tot canvia i les coses ara són diferents: «El futur el veig no dic fosc, negre, sinó que les coses neixen, viuen i han de morir. I això és una altra història. Això és la vida. Cada generació ha de fer el que cregui que ha de fer. No podem nosaltres vendre un producte que va ser bo per a la nostra generació a les futures generacions si aquestes generacions no veuen aquest producte que va ser bo per a nosaltres com un producte per a ells.» És aquesta exposició segurament la més radical, contundent i sorprenent de les que van aparèixer a la taula rodona i segurament servirà per obrir entre els lectors de *Kesse* un nou debat sobre el significat històric dels centres d'estudis i el paper social i cultural que han de jugar en el futur.

Josep Estivill

